

Toen wij den lezer vroeger een klein denkbeeld wilden geven van de gesteltenis onzer oude schutters-gilden, deel den wij hem eenige bijzonderheden mede uit hun reglement. Thans willen wij hetzelfde doen omtrent de gilde der smeden, waarvan ons onlangs een oud handschrift werd ter hand gesteld. Dit stuk behelst een reglement voor de leden van dit ambacht. Het dagteekent van 1525, 1565 en 1575, maar is zeer moeilijk te lezen of hever te ontcijferen, wegens de eigenaardige manier van taal en stijl in die dagen gebruikelijk, en ook wijl het hier en daar door den tand des tijds heel wat geleden heeft. Ofschoon het handschrift maar eene copie schijnt te zijn, wellicht door een of anderen meester-smid of een leerling van het vak naar het origineele reglement afgeschreven, (hetgeen wij zouden besluiten omdat er nogal veel schrijffouten in voorkomen en niet voorzien is van een zegel) zoo komt het ons toch zeer merkwaardig voor. Wij deelen het daarom in zijn geheel mede, maar in duidelijker schrift overgebracht, omdat het anders voor de meesten onleesbaar zou zijn.

(Op het titelblad staat) *Den ambacht der smeden binnen Werdt* (Aan de binnenzijde) Die ledderen (leden) van den ambacht der smeden binnen Werdt.

Gholtsmeeden.
Hoeffsmeeden.
Slotmaeckers.
Bussemaeckers.
Thiengietters (tingietters).
Draetreckers
Kaemsteckers
Messemaeckers.
Panneslagers.
Nagelmaeckers.
Bijlmaeckers.
Trumpmaeckers.
Gertscherumaeckers boomschaar.)
Boermaeckers
Plattijmaeckers.
Kettelboeters.
Leijdeckers.
Scheerslijpers.
Glaesmaeckers.

Dit is der smeden Ambachts boek tot Weert. Anno M. D. XXV.

Der smeden rechte.

Dit is alsulcke ordinantie van den smeeden ambacht als hen verleent is van machten ons ghenadigen Heeren van woerde tot woerde bij consent der Amptluyden ons genadigen Heeren ende bij den meijsters des Ambachts geordineert.

In den Iersten een meijster van den smeeden ambacht die wettighe kinderen heeft, diē mach den kinderen dat Ambacht leeren ende vrien (bevrijden?) van der leeringhen. Maer als die meijsters kinderen die van binnen haers vaders huysē ofte bujten haers vaders huysē geset sijn sullen zij gheven twee pont wass ende eenen brabant gulden.

Item eynich man die van binnen onsen klokenslach (stad) geseten is die sall goven twee pont wass ende 6 gulden brabans ende twee kannen wijns eer dat hij meijster weerden (worden) sal. Ende dat wass sall hebben die broederschap van sint loij (Eloij-Eligius), ende dat gelt dat Ambacht.

Item einich buijtens meijster die van onsen clockenslach niet en is, ende hij (eene) meijsterij opsetten wilt, die sall goven twee pont wass ende 12 gulden bb. ende 4 kannen wins (wijn) eer hij werken sall.

Item enich knecht van onsen clockenslach die van Weert is ende . . . ert smeden off wat onder dat smeden-Ambacht gehort (?) die sall goven een pont wass ende 10 st. (uiver) brab.

Item enich knecht van bujten onsen clockenslach is ende begert (begeert) zijn Ambacht te leeren onder dat Ambacht, die sall goven, twee pont wass ende eenen gulden brab.

Item is noch verervoert ende verdragen van scholtet, borgemesteren ende schepenen ende raedt der stad Weert ende met verdragen dese goedes Ambachtbroederen dat niemand in deser stad

off onder den klokenslach van Weert geseten is hij en sall eerst voir al zijn proefstuck konnen maken van wat Ambacht dat hij doen sall.

Item zoo wij (wie) gepandt werdt van den werckmesteren des Ambachts ende dat pant weederslaege zoe verre hij der saken schuldich is zall goven eenen brab. gulden.

Item oft daer eijnich buijtens meijster eenich werck kwaem aenstaen die broek (verbeurt) 10 st brab tot allen tijden dat hij bevonden werdt

Item zoe wie in eens anders werck gaet ende die vorst? man niet betaelt en is, zoe sall die eerste man den letste dat werk doen verbieden overmits (door) den werckmesteren Ende weroket hij daer zoo sall hij den vorsten man zijn gelt . . . leggen, oft hij sall sijn werck laeten Ende oft hij des dan niet en deede, noch niet doen en wolde, zoo salmen den lesten pinden (pijnden) voor die somma die men den Iersten schuldich is

Item alle dat den Ambacht over compt dat sullen zij tsamen vuytreycken die dat Ambacht gebrujcken

Item alle meijsters sullen tot pinxten (pinksteren) met omme gaen in die processie gelijk aendere Ambachten doen, oft zij sullen zetten eenen in haer plaetse ende die des niet en doen sullen brocken 5 st

Item wat zaeken dat in den Ambacht gebreck is, dat sullen die Achtmannen vuytbrichten, als aender Ambachten doen.

Dit is ingeset met Rhaedt des Heeren.

Item als dat Iemand sterft van den meijsters soo sullen zij hem dan haelen gelijk aendere broerscappen doen. Ende oft die werckmeijsters self hen en ontboeden maer deede alzulck met hoeren (hunne) knape, sullen zij effen wel koemen off zij sullen 3 st brab (brocken?) betalen.

Item een meijster die eenen knecht te werck gestelt heeft hij zij van bujten off van binnen zall selfs voir dat gelt van den Ambacht staen in die (n) dat der selfte knecht niet en betaelt ende verricht.

1565..

Item het is verdraeghen met consent ons ghenadigen Heeren, Scholtet, Borgemesteren ende schepenen dat alle draetreckers ende alle kamstekers in dat smedts ambacht sich vrien sullen ende regulieren nae ordeningen? der stad Mastricht. Dees sullen zij georsaect . . . die porters (poorters) zijn dat Ambacht te betalen nae luydt haers Ambachtsboeks. Ende men sall alle jaer twe van den kamsteckers tot een werckmeijster mede daertoe ordineren hoe men dat Ampt beter anderhouden mach worden ende sullen alle kamsteckers ende draetreckers geijn vreemde jungens van bujten aennemen te halden dat zij niet lanox der doeren (deuren) en gaen en der stad niet moijelijk en zijn oft sullen die jungens aennemen in haeren kost te weeten dat ojn jaer om dat aender. Alzoe wel die smeeden als ander zoe wij hier boeven dede zall altoos broecken eijnen Goltgulden ende dat zal men den meijsters afneemen die alzulck toelaeten.

Item eijn iegelijk werckmeijster die sall in sijn jaer opbrengen dat daer in valt het zij hoe dat gelegen zij ende hij en zals den aenderen op off aen schrijven die daer nae geordineert word

Item alle deze voirs, puncten nae luydt des Ambachtsboek der stad Mastricht sal men altoos minderu off meerderon tot nut ende orbaer der stad Weert.

Anno 1575.

Item is verdraegen met consent onns Genadigen Heeren, Scholtet, Borgemesteren, schepenen ende met radt van der smeeden Ambacht dat alle die kamsteckers die tot Weert zullen wercken dat zij . . . (een ie) der op een maet zullen wercken aongaende van . . . (leugte) van draet ende van dickten op dat gemeijn volck wel gedient mach worden met profijt der stad Weert. Ende dat daer geijn clachteu over en coemen vant gemeijn volck ende dat een igelijk zgn werck maken zal nae inhoudt zijnder proeven die zij voor het ambacht gedaen hebben Ende oft bevonden waer dat eijnich meijster aldusdanich werck niet en maecken ende men bevondt aenders dan voirss is in zijn huys off in eenich borgers huys, zoe sullen die geswooren

werckmeijsters dat werck mededraegen voir dat ambacht ende der meijster van dat quaet ende gebrodt (gebroadeld) werck zal verbrocken 10 st brab. tot allen tijde als men dat vindet in wat huys dat oock weesen mach onder onser stad Weert. Ende die brock sall gaen nae inhoudt onns boecks haelft den heer haelft den Ambacht

Wijr Jacob Greeve tho Horne, tho Altena tho Kortercen ende tho Weert etc

Doen kond (maken bekend) allen luyden die deesen openen brieff sullen sijn (zien) off hoeren leesen dat wij gegeven hebben ende gheven voir ons onssen erven ende nacomelingen onssen goeden luyden van Weert van den smeden Ambacht dat die goede mannen die tot den Ambacht gehoeren met raede onsses gericht van Weert twe goede mannen off drie setten ende kiesen sullen die dat Ambacht regereen sullen op haeren eijdt (eed) Off dat werck van den smeden Ampt van werden off van L . . . verdinghenisse der goeder luyden den zij . .

Ende die twee mannen off drie voirs, sullen dat smeden ambacht regereen ende halden nae costumen ende ordencianen nae haere bester macht van aender steden Ende als die gheswooren ein jaer dat voirs, ambacht geregert hebben zoe sullen met raedt der goeder mannen van den Ambacht ende onss gericht van Weert voirs, . twee off drie aendere setten in alle der weegen ende manieren als voirs is Vort soe mogen die voirss, gheswooren met raede onss gericht voirs, alle jaer die coeren (keuren) meerderen ende minderen ende ordineren wiemen dat Ambacht halden zall ende coeren die boeven anderhalven st. brab staen off gaen, daer wir Jacop die twee deijl aft hebben ende dat derde sullen die gheswooren voirss, hebben voor haeren aerbeijt ende die koer anderhalven st. brab dat sullen die geswooren voirs, ock hebben ende alle coeren selver vuytpenden Ende off iemant daerthegen segt soe salmen die coeren vuytpinden doen bij onssen boeden (bode) ghelijck herlix goeden (goederen des Heeren) Ende die geswooren sullen rekenschap doen van de broecken onssen Amptluyden in der tijt alsij afgaen off angeset werden. In getuyghenisse der waarheit hebben wij onssen ziegen (zegel) aen deesen brieff doen hangen in't jaer ons heeren duyssent vijfhondert ende vijftientwintich op woensdach nae der heijligen driekonigen dach.

14 VI.
Daerder veel smeden moctmē slach houdē.

Nog eens „Het smeden-ambacht te Weert.”

Herhaaldelijk zijn wij aangezocht geworden het reglement van het smedenambacht, opgenomen in ons nummer van 22 December jl., ten behoeve van vele onzer belangstellende lezers, in de tegenwoordige taal over te zetten.

Volgaarne voldoen wij heden aan dat verzoek, en wel des te gereeder, omdat wij hopen door dezen arbeid eenigszins beter den aard en de inrichting der vroegere gilden, te doen kennen en daardoor te treden in de bedoelingen van onzen H. Vader Paus Leo XIII, die reeds meermalen het herstel der oude gilden, gewijzigd naar de bijzondere behoeften van onzen tijd, heeft aanbevolen als een der krachtigste middelen, om den heerschenden maatschappelyken nood te gemoet te komen en dezen, zooal niet geheel weg te nemen, dan toch ten minste zooveel mogelijk te lenigen.

Tot beter begrip van hetgeen volgt gelieven onze lezers zich te herinneren, dat het oorspronkelijk reglement van het smedenambacht, gegeven ten jare 1525, later, en wel in de jaren 1565 en 1575, met eenige bepalingen is vermeerderd, die de afschryver, naar wiens onnauwkeurig handschrift wij werken, tusschen den aanhef en het slot van genoemd reglement heeft geplaatst, zoodat eerst achter die bijgevoegde bepalingen de goedkeuring en bevestiging volgt, door den graaf van Hornes verleend, in het jaar 1525 op Woensdag na Driekoningendag.

Het ambacht der smeden te Weert.

Leden van het smedenambacht te Weert zijn:

Goudsmeden,
Hoefsmeden,
Slotenmakers,
Busenmakers,
Tinpegelers,
Draadtremmers,
Kamstekers,
Messenmakers,
Pannenslagers,
Nagelmakers,
Bijlmakers,
Trompenmakers,
Boomscharenmakers,
Boormakers,
Plattijnmakers,
Ketellappers,
Leidekkers,
Scharenalppers,
Glazenmakers.

Dit is het boek van het smedenambacht te Weert.

Anno 1525.

De rechten der smeden.

Hierna volgt het reglement van het smedenambacht, gelijk het in naam van onzen genadigen Heer, door zijne ambtlieden woordelijk is verleend en door de meesters van het ambacht vastgesteld.

Vooreerst mag een meester van het smedenambacht, die wettige kinderen heeft, dezen het ambacht leeren en van het leergeld vrijhouden. Maar wanneer kinderen van meesters het ouderlijk huis verlaten hebben, moeten zij 2 pond was en één Brabantschen gulden betalen.

Een inwoner dezer stad of haar klokkenslag,* [rechtsgewied] zal alvorens meester te worden 2 pond was, 6 Brabantsche guldens en 2 kan wijn geven: de was aan de broederschap van St. Eligius en het geld aan het ambacht.

Een meester van buiten, die van ons rechtsgebied niet is en eene meesterij wil beginnen, moet 2 pond was, 12 Brabantsche guldens en 4 kan wijn geven vóór dat hij mag werken.

* Klokkenstag beteekent waarschijnlijk: zoover de klok gehoord wordt en staat voor: rechtsgebied.

Een knecht uit deze stad, die het smeden van eenig ander vak dat tot het smedenambacht behoort, verlangt te leeren, moet één pond was geven en 10 Brabantsche stuivers betalen.

Een knecht van buiten ons rechtsgebied, die zijn vak onder ons ambacht wil leeren, zal 2 pond was en 1 Brabantschen gulden geven.

Eveneens is door schout, burgemeesters, schepenen en raad der stad Weert, in overleg met de broeders van het smedenambacht bepaald, dat niemand zich in deze stad of haar rechtsgebied mag vestigen, of hij moet eerst en vooral zijn proefstuk kunnen maken van het vak, dat hij wil uitoefenen.

Indien iemand, wiens arbeid door de werkmeesters wordt afgekeurd, zich daartegen verzet, zal hij, wanneer hij schuldig bevonden wordt, een Brabantschen gulden betalen.

Wanneer een meester van buiten eenig werk kwam verrichten, verbeurt hij telkenmale dat zulks ontdekt wordt, 10 Brabantsche stuivers.

Zoo iemand in eens anders werk treedt, en de eerste werkman niet betaald is, zal deze het werk door de werkmeesters doen verbieden. Werkt hij echter door, dan moet hij den eersten man betalen of hem het werk overlaten. Doet hij dit niet, dan zal men hem eene boete opleggen, gelijk aan de som, die men den eersten werkman schuldig is.

Al wat het ambacht ontvangt, zal gelijk verdeeld worden onder allen, die het ambacht uitoefenen.

Alle meesters zullen met Pinksteren mede in de processie rondtrekken, gelijk de andere ambachten doen, of zoo zij boet zijn, een ander in hunne plaats stellen; wie dit niet doet verbeurt 5 stuivers.

In alle zaken, die tegen het ambacht geschieden, zullen de Achtmannen recht spreken, zooals de overige ambachten doen.

Het volgende is vastgesteld met raad van den Heer.

Wanneer iemand der meesters sterft, zullen de leden van het ambacht zijn lijk afhalen, gelijk andere broederschapen doen. En hetzij de werkmeesters hen in persoon daartoe verzoeken, of dit door door hnn knecht zullen zij in ieder geval komen of anders 3 Brabantsche stuivers boete betalen.

Een meester, die een knecht, hetzij van buiten of binnen de stad, te werk gesteld heeft, zal zelf aansprakelijk wezen voor het geld van het ambacht, indien de knecht niet betaalt.

1565.

Eveneens is bepaald, met toestemming van onzen genadigen Heer, en van den schout, burgemeesters en schepenen, dat alle draadtremmers en kamstekers zich in het smedenambacht zullen vrijmaken (door betaling van het leergeld?) en zich houden aan de verordeningen, zooals zij voor de stad Maastricht zijn vastgesteld. Derhalve zullen zij, die poorters [burgers] zijn, gehouden wezen het ambacht te betalen, volgens den inhoud van het ambachtsboek.

Alle jaren zal men twee der kamstekers tot werkmeester aanstellen, die zich beijveren moeten het ambacht zooveel mogelijk te bevorderen.

Ook zullen de kamstekers en draadtremmers geen jongens van buiten in hun dienst nemen, opdat deze de stad niet tot last verstreken met langs de deuren te gaan; (om hun onderhoud te bekomen,) doch indien zij zich van vreunden bedienen, moeten zij hen ook in den kost nemen. Meesters, zoowel smeden als anderen, die toelaten dat hunne knechts de stad last-aan doen, vervallen in de boete van één goudgulden.

Ieder werkmeester zal rekening en verantwoording afleggen van hetgeen hij in zijn jaar ontvangen en uitgegeven heeft, en den staat daarvan aan zijn opvolger overleggen.

Alle voorgenoemde punten, welke overeenstemmen met het ambachtsboek der stad Maastricht, zal men altijd mogen vermeerderen of verminderen tot nut en voordeel der stad Weert.

Met toestemming van onzen genadigen Heer, van Schout, burgemeesters en schepenen, en met raad van het smedenambacht is bepaald, dat alle kamstekers te Weert volgens eene bepaalde lengte en dikte van draad zullen werken, opdat het volk wel moge bediend worden, met voordeel der stad Weert.

Om geen reden tot klachten te geven, zal een ieder zijn werk maken volgens de proeve, die hij voor het ambacht heeft afgelegd. En indien ondekt werd dat een meester zijn werk zoo niet maakte, en men dit in zijn huis of bij een der burgers vond, zullen de beëdigde werkmeesters dat werk medenemen en aan het gilde toonen, en de vervaardiger van dusdanig slecht en bedorven werk zal altijd, in welk huis men het ook vindt, 10 Brabantsche stuivers verbeuren, welke boete, volgens den inhoud van ons boek, half den Heer en half het ambacht ten goede zal komen.

Wij Jacob, graaf van Hornes, Allena, Weert enz.

maken allen, die dezen brief zullen zien of hooren lezen, bekend, dat wij aan onze onderzaten van Weert, die tot het smedenambacht behooren, hebben toegestaan, dat zij, met raad van ons gerecht van Weert, 2 of 3 bekwame mannen mogen kiezen en aanstellen om, na afgelegden eed, het ambacht te besturen, en te bepalen of het werk van het smedenambacht goed of slecht zij. Deze 2 of 3 mannen zullen het smedenambacht besturen en naar hun vermogen het welzijn daarvan bevorderen, volgens de gewoonten en verordeningen van andere steden.

Wanneer de gezworenen het ambacht een jaar bestierd hebben, zullen zij, met raad der leden van het ambacht en van ons gerecht te Weert, 2 of 3 andere aanstellen, op de wijze als boven gezegd is.

Verder mogen de gezworenen, met raad van ons gerecht, alle jaren de boeten vermeerderen of verminderen en vaststellen hoe men het ambacht zal onderhouden.

Van de boeten, die meer bedragen dan anderhalven Brab. stuiver, zullen wij, Jacob, twee deelen ontvangen en de gezworenen voor hunne moeite het derde deel. Boeten van anderhalven stuiver, vervallen insgelijks aan de gezworenen, die tevens de boeten zelve moeten invorderen.

Zoo iemand zich daartegen verzet, zal men de boeten, gelijk 's Heeren goederen, door onzen bods doen invorderen.

De gezworenen zullen, wanneer zij aangesteld worden of hunne bediening nederleggen, van al deze boeten aan onze Ambtlieden verantwoording doen.

Tot getuigenis der waarheid hebben wij ons zegel aan dezen brief doen hangen, in het jaar onzes Heeren 1525, op Woensdag na Driekoningendag.